

https://domesticj.ut.ac.ir/article_101251.html

حیوانات خانگی

بیماری‌های رایج ماهیان آکواریومی: علائم و درمان

| Common Aquarium Fish Diseases: Symptoms and Treatments |

کیانا احمدی لاری^۱، ثمین دهقان نصیری^۱ و سارا رفیعی^{۱*}

^۱ دانشجوی کارشناسی گروه مهندسی علوم دامی، دانشکده‌گان کشاورزی و منابع طبیعی دانشگاه تهران، کرج، البرز، ایران

مقدمه

امروزه پرورش ماهیان زینتی به عنوان یک صنعت و همچنین برای علاقه‌مندان از فعالیت‌هایی است که رونق بسیار زیادی دارد. آکواریوم‌های آب شیرین یکی از جذاب‌ترین انتخاب‌ها برای علاقه‌مندان به دنیای زیر آب هستند. ماهی‌های آب شیرین با رنگ‌های زیبا و الگوهای منحصر به فرد، جلوه‌ای خاص به هر آکواریومی می‌بخشند. برای نگهداری درست از ماهی‌ها و داشتن یک آکواریوم سالم شناختن بیماری‌های این حیوانات جهت پیشگیری و در صورت ابتلا، درمان آن‌ها ضروری است. در این مطالعه به بررسی سه مورد از رایج‌ترین بیماری‌هایی که بیشتر آکواریوم‌داران با آن‌ها روبه‌رو خواهند شد و علائم و درمان‌های ساده آن‌ها خواهیم پرداخت.

*نویسنده مسئول: sararafiee@ut.ac.ir

دبیر تخصصی: دکتر معصومه ناصرخیل

بخش: ژنتیک و اصلاح‌نژاد دام و طیور

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۲/۲۱ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۳/۰۱ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۳/۰۵ تاریخ انتشار آنلاین: ۱۴۰۳/۰۳/۱۷

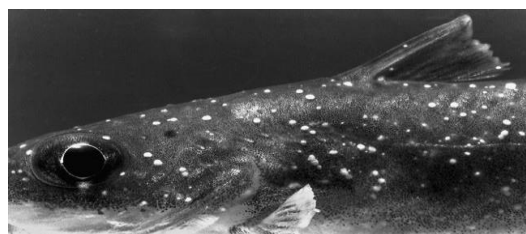
رفرنس‌دهی: احمدی لاری، ک.، دهقان نصیری، ث.، رفیعی، س. بیماری‌های رایج ماهیان آکواریومی: علائم و درمان. علمی-ترویجی (حرفه‌ای)

دامستیک، ۱۴۰۳؛ ۲۴(۱): ۶۸-۷۰.

AnimSSAUT

حمام دراز مدت: یک گرم نمک در هر لیتر آب با افزودن دما تا ۳۲ درجه سانتی‌گراد می‌تواند برای ماهی مفید باشد، اما زمانی این درمان خوب عمل می‌کند و می‌توان به عنوان یک درمان قطعی از آن استفاده کرد که از داروی ضد انگل یا پارازیت‌های پوستی نیز استفاده شوند.

تصویر ۱- علائم بیماری لکه سفید یا ایک روی بدن ماهی

بیماری پوسیدگی باله‌ها یا دمخوره (Fin or Tail rot)

بیماری پوسیدگی باله‌ها یا دمخوره نیز از معمول‌ترین بیماری‌هایی است که ماهی‌های زینتی را آلوده می‌سازد. این بیماری ممکن است در اثر عوامل مختلف مانند آلودگی میکروبی، بیماری مخملک ماهی، اثرات بعدی انگل ایک و یا حتی عوارض ارثی به وجود بیاید. به طور کلی این بیماری یک نوع عفونت باکتریایی است و مصرف برخی آنتی‌بیوتیک‌ها مانند تتراسایکلین و اوروماسین می‌تواند در مداوای آن موثر باشد. گاهی نیز ماهی‌های نر هنگام جفت‌گیری در اثر رقابت ایجاد شده بین آن‌ها به باله‌های هم صدمه می‌زنند. همچنین نگهداری گونه‌های ناسازگار با هم می‌تواند منجر به این حالت شود. دلیل اصلی پوسیدگی باله‌ها یا دمخوره را می‌توان شرایط ضعیف و نامناسب بهداشتی و همچنین رژیم غذایی فقیر مرتبط کرد. عامل دیگری همچون استرس نیز می‌تواند در مورد بیماری دمخوره مورد توجه باشد.

علائم بیماری

در مواقعی که آلودگی در اثر عوامل میکروبی به وجود بیاید، ابتدا لبه باله آلوده شده و سپس همه قسمت‌های آن متورم می‌گردد. باله‌های آلوده ممکن است کم کم به صورت تکه‌های سختی از بدن ماهی جدا شوند. گاهی اوقات باله‌ها در حالت تحلیل رفتن چروکیده می‌شوند و پارگی و حالت پوسیدگی به وضوح قابل مشاهده است. به دلیل این که در زمان ابتلا به این بیماری، زخم‌هایی هم در باله‌ها ایجاد می‌شود، در صورت شرایط نامناسب آب، ماهی به سادگی مورد هجوم قارچ‌ها قرار می‌گیرد و می‌تواند یک دمخوره ساده را به یک بیماری خطرناک قارچی که تا مرگ ماهی هم پیش می‌رود، تبدیل کند. معمولاً در مواردی که آلودگی شدید است، ماهی می‌میرد؛ به گونه‌ای که دیگر مداوای شیمیایی در این مرحله اثر چندانی ندارد.

معرفی بیماری لکه سفید یا ایک (Ichthyophthirius)

(multifiliis (white spot)

انگل مربوط به این بیماری معمولاً ماهی‌های آکواریومی آب‌های شیرین را آلوده کرده و در همه جای دنیا وجود دارد. گاهی ممکن است ماهی‌های آب‌های نیمه شور را نیز آلوده کند. از نظر جانورشناسی این انگل جز تک سلولی‌های مزکدار جانوری است که قسمتی از زندگی انگلی خود را روی بدن ماهی سپری می‌کند. طول نمونه‌های رشد و نمو یافته آن ممکن است تا یک میلی‌متر هم برسند.

علائم بیماری

ظاهر بیماری درست مانند این است که بر سطح بدن، آبشش‌ها و باله‌های ماهی نمک‌های درشت سفید پاشیده شده باشد. ماهی در این حالت کلافه است، از خوردن غذا امتناع می‌کند و بدن خود را بر اشیاء موجود در آکواریوم می‌کشد. رفته رفته آن نمک‌های ریز از نظر اندازه بزرگ‌تر می‌شوند و وضعیت ماهی بدتر شده تا جایی که در صورت عدم درمان، ممکن است منجر به مرگ آن شود.

درمان بیماری

از طریق گرما: با افزایش تدریجی دما به طوری که طی ۲ تا ۳ روز دمای آب تانک نگهداری ۲ تا ۳ درجه سانتی‌گراد افزایش یافته باشد می‌توان به سادگی با بیماری مقابله کرد. هدف از انجام این کار، ایجاد شرایطی است که ناقل بیماری قادر به حیات نباشد و یا قدرت تولیدمثل خود را از دست بدهد. این عمل صرف نظر از نابودی بسیاری از ناقلین بیماری، سبب افزایش پادزهر لازم در خون شده و قدرت دفاعی بدن ماهی را افزایش می‌دهد. یکی از پیش شرط‌های لازم جهت درمان از طریق افزایش دما، تمیزی آب و اکسیژن کافی محلول در آب می‌باشد.

از طریق دارو: برای درمان با دارو می‌توان از اکریفلاوین، مالاشیت گرین و یا سولفات کینین یا هیدروکلرید کینین استفاده کرد.

با استفاده از نمک: نمک ماده در دسترس دیگری است که در درمان سفیدک می‌توان از آن استفاده کرد. روش کار به این صورت است که ماهی را در محلول نمک برای کوتاه مدت و یا دراز مدت حمام داد. حمام کوتاه مدت در بیشتر موارد موفقیت‌آمیز است.

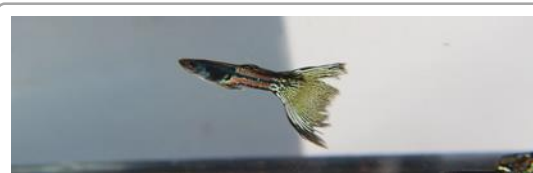
حمام کوتاه مدت: ۱۵ تا ۲۰ گرم نمک بدون ید (یک قاشق غذاخوری) را در یک لیتر آب حل کرده و ماهی را به مدت چند دقیقه در آن حمام دهید و سپس به تانک قرنطینه انتقال دهید و دما را تا ۳۲ درجه سانتی‌گراد بالا ببرید. در صورتی که ماهی در ضمن حمام دادن با نمک با باله‌های باز به روی آب آمد سریعاً آن را از محلول خارج کنید.

درمان بیماری

قرنطینه کردن ماهی در آکواریوم مجزا اولین اقدام است. سپس قبل از این که به ماهی بیمار رسیدگی شود، باید آب تانک اصلی را در حد یک سوم و حتی بیشتر خالی کرد و آب تازه جایگزین آن شود. از یک داروی ترکیبی ضد عفونی کننده آب با طیف درمانی مانند جنرال تونیک شرکت تترا استفاده شود تا عامل احتمالی در آکواریوم از بین رود و ماهیان دیگر دچار این بیماری نشوند.

در تانک قرنطینه ابتدا به ازای هر لیتر آب یک گرم نمک بدون ید برای ماهیان بزرگ جثه و گوشتخوار و برای ماهیان کوچک و حساس به ازای هر دو لیتر یک گرم نمک بدون ید به آب اضافه کنید. سپس از داروی مکمل مانند همان جنرال تونیک یا داروهای ضد عفونی کننده ساده دیگر که ترکیبی و حاوی اکریفلاوین هستند، استفاده شود. در نظر داشته باشید که در این زمان تغذیه را به بهترین شکل پیش ببرید و در صورت امکان از غذاهای زنده نیز استفاده کنید. این روش درمانی در ابتدای دمخوره و در بیشتر موارد پاسخ می دهد و بعد از چند روز شاهد درمان و رشد مجدد باله ها خواهید بود.

می توان به جای استفاده از داروهای رایج بازار آکواریومی از قرص یا کپسول نیتروفرانتوئین که از داروخانه های انسانی قابل تهیه است، استفاده کرد. هر قرص نیتروفرانتوئین صد میلی گرم است و باید برای درمان بیماری دمخوره دو الی سه قرص را در صد لیتر آب آکواریوم حل کرد. دارو دوز آنچنانی ندارد و اضافه بودن دارو در حد معقول و نسبت به شدت بیماری مشکل ساز نخواهد شد. اثر دارو تا ۱۵ روز داخل آب باقی می ماند و پس از آن، اثر دارو از بین می رود. در طول درمان بعد از افزودن قرص، آب آکواریوم زرد رنگ خواهد شد که طبیعی است. می توانید بعد از گذشت ۱۵ روز آب را به دفعات طی چند روز خارج کنید تا مجدداً آب به رنگ طبیعی خود برگردد. برای ماهیانی که باله و دم آن ها پوسیده و چروکیده شده و اوضاع نابسامانی دارند، می توان از آنتی بیوتیک استفاده کرد. یکی از آنتی بیوتیک های رایج تتراسیکلین است. به یاد داشته باشید که در درمان با آنتی بیوتیک در صورتی که آب را در هر وعده و در طول درمان جایگزین نکنید، ممکن است ماهی ها دچار مسمومیت شوند.

تصویر ۲- بیماری پوسیدگی باله ها یا دمخوره در ماهی ها

بیماری انگل روده ای (Hexamita)

انگل روده ای یکی از شایع ترین بیماری های آکواریومی است که بر خلاف بیماری های عفونی و ویروسی تقریباً بین بیشتر ماهی ها

مشترک می باشد. عوامل ایجاد کننده این بیماری به سه دسته تک یاخته ای هگزامیتا، نماتود، ترماتود و سستود تقسیم می شوند. رایج ترین نوع انگل برای این بیماری تک یاخته ای هگزامیتا است.

علائم بیماری

مدفوع نازک و سفید شفاف که از مقعد ماهی آویزان است، مشخص ترین علامت این بیماری است. گوشه گیر و ترسو شدن ماهی، لاغر شدن و فرو رفتگی شکم و در موارد حاد بیرون زدن روده و سوراخ شدن سر از دیگر علائم هستند.

درمان بیماری

داروهای تجاری مختلفی از جمله هگزاکس برای درمان این بیماری وجود دارد، اما با توجه به این که بسیاری از مواقع این داروها در بازار به سختی پیدا شده و به خصوص در کشور ما تضمینی برای اصل بودن آن ها وجود ندارد، درمان های شیمیایی در اولویت نیستند. این بیماری به سادگی با استفاده از سیر قابل درمان و پیشگیری است. انداختن یک حبه سیر به ازای هر ۱۵ لیتر و کمتر یا مخلوط کردن کمی سیر با غذای ماهیان به سرعت این انگل را از بین می برد.

تصویر ۳- بیماری انگل روده ای در ماهی ها

پیشگیری از بیماری ها

به طور کلی تمامی بیماری های نام برده شده با رعایت نکاتی ساده قابل پیشگیری هستند. تعویض مرتب و بهینه سازی آب توسط کاندیشنرهای رایج در فواصل مشخص و حفظ بهداشت آکواریوم بهترین روش برای پیشگیری است. از یک تور برای چند آکواریوم استفاده نکنید و وسایل آکواریومتان را هنگام اولین استفاده ضد عفونی کنید. حفظ تنوع غذایی و استفاده از غذاهای گیاهی و گوشتی و حتی زنده فقر غذایی ماهی ها را تا حد چشمگیری جبران می کند.

منبع

گیسلر، رالف. ترجمه حسین عمادی. "بیماری های رایج ماهیان آکواریومی و نحوه درمان آن ها" "Aquarium fish diseases". انتشارات علمی آریان. چاپ چهارم. ۱۳۸۵.

Publisher Note

Animal Science Students Scientific Association, Campus of Agriculture and Natural Resources at the University of Tehran

Submit Your Manuscript:

<https://domesticstj.ut.ac.ir/contacts?action=loginForm>